

Do cuzeje zemje

**Knjez rěčeše Abrahamej:
Woteńdź ze swojeho kraja
a wot swojeho přečelstwa
a z doma swojeho wótca.**

(1. Mójzasa 12,1)

Abraham dósta přikaz k wupućowanju. Hdyž by so nam prajiło, zo mamy wopušćić swój kraj, tak drje njebychmy zahorjeni byli. Njerady bychmy přečahnyli do njeznateje kónčiny, hdžež niko ho njeznajemy a z kotrejež njemóžemy wróco. Twjerdy je wosud, hdyž maš wopušćić swójbu, dom a domiznu. Wjetšinje ludži lubi so hrono ze 37. psalma „Wostań w kraju a žiw so po prawdže“. Tuta štučka je Handrijej Zejlerjej dała inspiraciju za znatu baseń:

Wostań w kraju,
to ći praju,
w swojim kraju narodnym;
sy tež chudy,
žiw so tudy
po česći a spokojny.

Abrahamej so praji, zo ma woteńć ze swojeho kraja. Psalm 37 zaso napomina kraj nic wopušćić. „Woteńdź ze swojeho kraja!“ steji přećiwo „Wostań w kraju!“ Što je prawe? Znapřećiwiw sej biblija?

Rozsudne je, što je komu prajene. Abraham je prawótc Božeho luda. Zo by Božu wolu spjelnił, dyrbješe swoju domiznu wopušćić. Z kónčiny džensnišeho Iraka měješe so najprjedy podać do sewjera, potom wottam do Palestiny, do slubjeneho kraja. Bóh přilubi jemu bohate potomnistwo a žohnowanje přez generacije. Izaak, Jakub a Jozef su jeho bjezposředni potomnicy, pozdžišo wuchadžeštaj z Abrahamoweho roda israelskaj kralej Dawid a Salomo. Skónčnje je tež Jezus Chrystus z Abrahamoweho roda. Přez njeho je so Bože slubjenje Abrahamej, zo maja w nim wšitke ludy dóstać žohnowanje, na cyle wosebite wašnje spjelniło.

W naslědnistwje Abrahama a w nadawku Jezusa Chrysta su japoštołjo swoju domiznu wopušćili. Jezus je jich wupóstał, zo bychu wšitke ludy za wučomnikow sčiniłi, z tym zo jich křćija a jich wuča. Japoštołjo a ewangelisća su swój wótcny kraj

balg z Połčnicy, kotryž je so před runje 300 lětami dał wupóstać do Indiskeje, zo by Tamilam Bože słowo wozjewjał. Džensa hišće we wuchodnej Indiskej na njeho z džakownosću spominaja, dokelž njeje jenož wosady založil, ale tež Nowy zakon do tamilšćiny přeložil a z tym založil spisownu rěč tamnišeho luda. Po Ziegenbalgowym přikładze su wšelacy Serbja jako misionarjo do cuzeje zemje šli. Woni su w nadawku Ochranowskeje wosady a tamnych misionarskich towarstwow w Africe, Aziji a Americe ewangelij předowali. Wjele Serbowkow je so dało wupóstać jako mandželske misionarow. Wone mějachu so po Božim słowje: „Woteńdź ze swojeho kraja a wot swojeho přečelstwa a z doma swojeho wótca.“

Tež džensa wopušća Serbja swoju domiznu. Njewoteńdu ewangelija dla, ale zo bychu w nawječornych kónčinach našeho kraja swój wšědny chléb namakali. To njeje rjenje, ale njeda so změnić. Hižo před 150 lětami su so serbscy wupućowarjo wšědneho chléba dla do Awstralskeje, Ameriki a Afriki podali. Z Abrahamowym wosudom to přirunać njemóžemy.

My bohudžak njejsmy dostali nadawk, wopušćić domiznu, ale směmy w swojej domiznje wostać. Nam ptaći słowo 37. psalma: „Wostań w kraju a žiw so po prawdže.“ Tola tež naše žiwjenje je kaž pućowanje. Njepučujemy z jednoho městna na druhe, ale wot jednoho lěta k druhemu. Młode lěta, džělowe lěta, rentnarska staroba – tole su stacije našeho žiwjenja. Njepučujemy do prózdneho. Před nami leži slubjeny kraj, kotryž je nam Chrystus wotewrił. Za tutym našim zemskim swětom a časom wotewri so nam šěroki kraj Božeho kralestwa, na kotryž směmy so wjeselić. Posledni kónec našeho zemskeho pućowanja je drje čězki, ale skónči so w nowej, njebjeskej domiznje. **Jan Malink**

Bartrom Ziegenbalg – přeni ewangelsko-lutherski misionar w Indiskej. Wón narodźi so 1683 w Połčnicy a zemře 1719 w indiskim Trankebaru. Runje před 300 lětami přistawi wón w Indiskej, hdžež skutkowaše z wulkim žohnowanjom mjez tamilskim ludom.

Repro: archiw PB

wopušćili a ewangelij wozjewili po cyłym Romskim mócnarstwje a přez jeho hranicy.

Po přikładze Abrahama a japoštołow su so křesćanscy misionarjo do swěta podali. Jedyn z přních běše Bartrom Ziegen-

Zwěřjata w bibliji

Lube džěci!

Tež za Měrcina je so nowe šulske lěto započato. Džensa je so šulske dopołdne z nabožinu skónčiło a Měrcin dósta samo hižo domjacy nadawk, mjenujcy na wšelke prašenja k temje „Zwěřjata w bibliji“ wotmołwić. Zawěsće móžeće Měrcinej pomhać prawe wotmołwy namakać.

1. Za kotrym zwěřjećom pytaše pastyr? (Lukaš 15,4-6)
2. Po swojej křćeńcy widžeše Jezus swjateho Ducha w podobje ptačka na so dele přińć. Kotry ptačk to bě? (Matej 3,16)
3. Kotre zwěřjata pražeše Jezus svojim wučomnikom? (Jan 21,9-14)
4. Ke kotrym zwěřjatam čisnychu Daniela do jamy? (Daniel 6,16)
5. Kotre zwěřjo sformowa Aaron ze złota? (2. Mójzasa 32,4)
6. Jakub měješe jara wjele wowcow – a kotre zwěřjata hišće? (1. Mójzasa 30,31-43)
7. Před kotrym zwěřjećom so Pětr nastroži, jako je rano tři króć zastyša? (Matej 26,74)
8. Z kotrymi zwěřjatami zastara Bóh swój lud Israel w pusćinje? (2. Mójzasa 16,13)

Přeprašenje do Wuježka

Lětuši pućowanski dzeń serbskich swójbow wotměje so **sobotu, 16. septembra 2006**, zaso we Wuježku. Zetkamy so w 13.00 hodź. pola Krygarjec. Přizamknje so krótke pućowanje. Za piknik njech prošu kóždy sam něšto sobu přinjesje. Wokoło 16.00 hodź. wróćimy so do Wuježka, hdžež přizamknje so swačina. W 17.00 hodź. swjeći knjez farar dr. Jens Buliš na Dejkec/Pawlikec statoku serbske kemše. Wot 19.00 hodź. wuhotuje skupina „Hercy“ z Budyšina program na dworje.

Wšitcy člonoyo SET a Serbja z Bukec a wokoliny su wutrobnje přeprašeni. Za młodostnych a džěci wobsteji zaso možnost k stanowanju.

Mato Krygar

Serbske ewangelske towarstwo

Horcota a „Hevenu šalom ...“

Wšitcy běchu pónđzelu, dnja 24. julija, dopołdnja z Hornjeje, srjedźneje a Delnjeje Łužicy do Wukrančic, sewjerowuchodnje Budyšina, na serbski ewangelski džěćacy tydzień došli, sej stwu a tožo namakali a so w přenim stolowym kole mjez sobu předstajili: Ana-Liza, Sigrid, Mila, Sofijakonik, Sofija-girafa, Hanka, Alina, Lena, Katka, Milan, Stani, Johann a Jonas, předwódkerki, studentka teologije Jadwiga Malinkec, mać a wučerka Antje Kellowa, wučerka Christiana Piniekowa a nawoda, superintendent Jan Malink. Po wobjedze pućowachu na Wysoku Dubrawu, z blešku wody we wačoku a na hłowje čapku pře pražace slóncu.

Wot wutory do pjatka wotměwaše so dopołdnja bibliska hodžina, w kotrejž džěše lětsa wo swójbnju stawiznu Jakuba a Ezaua a jeju kónčne wujednanje. Přeco zwosta wězo dosć chwile za hrajkanje na

bliskim dyrdomdejskim hrajkanišču, kikerowanje abo za nakup we wjesnym wobchodžiku. Dokelž wšak bě čas wulkeje horcoty, přejachu sej džěci popołniše kupanje w bliskej Olbje a dorosćeni radlubje do teho zwolichu. Kóždy móžeše so po swojej woli wočerstwjeć. Mjenše džěci zwučowachu plůwać, wjetše měřjachu swoje mocy w skanjanju a pryskanju z dorosćenymi a najchrobljši plůwachu dosrjedź jězora.

Štwórtk pak so zwučeny wotběh změni. Po slódnjej snědani z wjele sadom jědźechmy z třomi awtami do směra pólskeje hranicy. Cil bě kulturna kupa Einsiedel/Zentendorf. Do teho pak wotbočichmy na Hórku, zo bychmy sej tamnu škitnu cyrkej wobhladali. Něčeje horjo – něčeji směch. Mōžachmy so wo prawosći přisłowa přeswědčić, jako z dypkom přichada w džesačich započachu zwony zwonić. Wjesnjanka, kiž wuzwonješe zemrěteho, pušći nas do cyrkwy

a so přisydny, zo by na serbske słowa rozkladowanja sluchata. Jako džak zaspěwachmy spěw a zapisachmy so do hóstneje knihi. Potom pak dale, dyrdomdej čakaše. Na tutym dnju pokazowaše awtowy termometer do připołdnja hižo 34 °C. Mōdre njebo a žadyn wětrik, proch so zběhaše při kóždy kročeli. Tola džěci zwažichu sej do podzemskich tunlow, njepřewidnych laženskich labyrintow a wěžow a překročichu wisaty mōst. Derje, zo njejsu wuhotowarjo tuteho alternatiwneho wólnočasneho parka na wōdne pryskadla zabyli. Wone skičachu při wšem dyrdomdeju w pusćinoytej horcoće dobre nachwilne wočerstwjenje.

So wě, zo njesmēdžeše nōcne pućowanje falowac. Ze spěwanjom a za rukami so džeržo džěci swoje nutřkowne strachi přewinychu.

Kóždy dzeń do snědanje a po wječeri zetkach so wšitcy k modlitwje w cyrkwi, při čimž so rady spěwaše. Hit bě „Hevenu šalom alechem“ w třoch rěčach. Za delnjoserbske džěci běchu so na městnje někotre spěwy přeložili.

Dorosćeni a džěci wot 1. hač do 4. lětnika pěstowachu w tutym njecylm tydzenu woprawdžitu křescansku zhromadnosć w pomocliwosći, mjezsobnej čescownosći a z wjesolej myslu. Džěci zapisowachu a mowachu swoje začišće do zešiwka-dženika. Při kompletym samozastaranju džiwaje so na wotmēnjatosć a strowotu. Derje wuhotowany dom z rjanej ležownosću starolutherskeje wosady a přečelni sobudžětačerjo to swoje k temu připomhachu.

Na pjatkownym rozžohnowanskim kofejpicu ze staršimi praji superintendent Malink Serbskemu ewangelskemu towarstwu, Budyskej Michałskej wosadze a njemjenowanemu šćedriwemu daričelej wutrobnj džak za pjenježnu podpěru, džakowaše so za Boži přewod a přeprašy na přichodny džěćacy tydzień, da-li Bóh, za lěto na samsnym městnje.

Christiana Piniekowa

Třinaće džěci z Hornjeje, srjedźneje a Delnjeje Łužicy wobdžěllichu so lětsa na serbskim nabožnym tydzenu we Wukrančicach. Do wotjězda domoj zestupachu so wšitcy ze swojimi staršimi k dopomnjenskemu fotu.

Foto: M. Wirth

Maks Chěžnik-Cokowski 70 lět

Serbja jeho znaja: Na wšelakich zetkaniach ewangelskich Serbow běše a je Maks Chěžnik z Cokowa ze swojej mandželskej Hanku rodź. Wirthec přítomny. Přeco je dostojnje zdrasčeny a přeco wustupuje powažnje, swjedenjej česćownosć wopokazujo. Woblicho, zbrunjene a zgarbowane přez džěło pod hołym njebjom, je z jasnymaj blyščatymaj wočomaj wotewrjene za kontakt a bjesadu. Jeho ruce přeradžitej, zo do- a wukonja z cyłej mocu, njedźiwajo na sebje sameho, z wutrajnosću a spokojnosću čezke džěło. Tak tworí jeho wosobina jednotu čěta a duše w službje swójby a Boha. Njeznajemy a njenamakamy njesprawne róžki a lestne boki w konturach jeho charakteru. Husto hdy wón radšo z wutrobu myslí, hač wěcy z rzyzy rozumom posudzuje.

Žiwjenje jubilara njeje spektakularne, ale wone je tak napjelnjene z wutrobnym skutkowanjom, zo rady na jeho spominamy.

Maks Chěžnik narodzi so 25. septembra 1936 jako druhi syn do burskej swójby w Parcowje. Tuta holanska wjes ležeše na mjezy Hornjeje a Delnjeje Łužicy a přislušeše kaž cyła wokolina z časa po Wjenskim kongresu 1815 Pruskej. Ludźo pak rěčachu hornjoserbsce z Wojerowskim dialektom. Drasta so nošeše kaž we Wojerecach. Pod Parcowom chowaše so wuhlo a tak bu wjes wot 1967 sem woprowana rosćacym potrebam energije, njedźiwajo na zajimy wjesneho wobydlerstwa a historiske korjenje čłowskej zhromadnosće.

Hdyž rěči Maks Chěžnik wo swojej holanskej domiznje, pytnješ, kak sej swoju ródnu wjes waži a kak ju w lubowanych wobrazach we wutrobje nosy. Předewšěm jednoposchodowe tři- a štyristronske statoki tam mějachu. Wokoło nawsy stejachu cyrkej, fara, šula a kłamarstwo. Z tym bě najwjes městno zetkowanja a takrjec kulturne srjedzišćo. W tutej intaktnej wsy wotrosće Maks Chěžnik. Tu přežiwi swoje džěcatstwo, kotraž běše napjelnjene z džěłom w ratarstwie, na polu kaž w hródzi. Nětčiše generacije džěci hižo ničo wjace wo starych zasadach njewědža. Za burske džěci tehdy běše džen napjelnjeny z njesprócniwym džěłom wot ranja hač do wječora. Hakle hdyž bě džěło dokonjane, so jědžeše a so šulske nadawki spjelnjachu. Hraiki so žane njekupowachu. Na burskim statoku wšak džěci wšudže něšto k hrajkanej nadeńdžechu: kije, drjewo, kóčki – wšo móžne a njemóžne, štož kreatiwitu wužadaja.

Wjetšina wobydlerstwa w Parcowje běše tehdy hišće serbska. Swójby hajachu mjez sobu dobru zhromadnosć a so mjez sobu podpěrowachu. W šuli zezna hólč pruski porjadk. Jenički wučer wuwučowaše wšitke rjadownje w zakładnej šuli.

Jubilar Maks Chěžnik z Cokowa

Foto: priwatne

Z kijom a chłostanskim sedženjom na kamorje postara so wo porjadk a disciplinu mjez šulerjemi, a to – tak jubilar džensa měni – „běše derje tak“.

Třeći reich a surowy čas Druheje swětoweje wójny so do serbskej hole z tajkim wotmachom njezadoby kaž druhdže. Burja njetrjebachu hłód a nuzu tradać, wšak mōžachu so z džěłom swojeju rukow zežiwić. „Tajke časy“ – teho je sej Maks Chěžnik wědomy – „mōža so wospjetować, hdyž tež pod druhimi wuměnjenjemi.“

Nowy započatk w antifašistiskej wuchodnej Němskej so hólcej najbóle w šuli wuwědomi. Před šulerjemi stejachu nětko nowowučerjo a stare wučebnicy Třećeho reicha so sčazachu.

1950 naš jubilar šulu zakonči a bu w Parcowskej cyrkwi konfirměrowany. Wón spyta ratarstwu wučeknyć. So rozšěrjace jamy pytachu džětačerjow a poskićachu dobru mzdu. Štyri měsacy to wuspyta a pytny při tym, zo jeho wutroba na burstwje wisa, na wotměnjacym džěle w přirodže a na zwjazanosći ze zwěrjatami a rostlinami. Tak so Maks Chěžnik poľny žadosće do ratarstwa wróci, najprjedy do staršiskeho statoka w Parcowje, potom do Cokowa, hdžež čehnješe swojemu wujej na službu.

Tam w Cokowje nadeńdže wón, kaž to poľny džakownosće praji, „swoje zbožo Hanku Wirthec“. Z njej so wón 1956 slubi, 1957 so woženistaj. Jeho „złoty jandžel“ dari jemu dvě holcy a dweju hólcow – Angeliku, Michała, Tomaša a Manju. Wězo, tež na Cokowskim kuble dyrbjachu so najprjedy wšedne džěta a nadawki spjelnjeli, hakle potom bě čas za młodu swójbu

a džěci. Přichodny nan Korla Wirth pak džiwaše na dypkowny swjatok, štož wšudže tak njebě. Tři lěta smědžeše Maks Chěžnik z přichodnym nanom po tradicijonělnym wašnjom na kuble hospodarić. 1961 so buram nanuzowa kolektiwizacija a z tym so dotalne ratarske žiwjenje dospołnje změni. Připódlu smědžachu w mjeńšich rozměrach swoje hospodarstwo dale wjesć. Z tym běše dosć wotměny we wustudłym a jednostronskim džěle w prodruštwe data.

W Cokowje so tež cyrkwinske žiwjenje, kaž bě je w staršiskim domje w Parcowje zeznał, dale wjedžeše. 40 lět skutkowaše Maks Chěžnik aktiwne w pozawnowym chórze w Husce. Z džakownosću spomina na puć do Wirthec wulkoswójby, hdžež nadeńdže swójbnu zhromadnosć, škit, wěru a serbstwo; serbsku rěč hakle tam nawukny. Z tajkim krutym zakładom mōžeše tež socialistiske wuswojenje buraw přetrać. Z wulkej lubosću staraše so wo swoje konje, widžo w nich přećelow čłowjeka a wažnych pomocnikow bura. Wšedny wobchad a starosć z konjemi běštej jemu nadawk a wjesele zdobom.

Awtor smě tež spomnić – přetož to sam sobu dožiwi – na dvě čezkej a kritiskej operaciji 1988 a 1996, kotraž dyrbjěše Maks Chěžnik přetrać a přežiwć. Strašnosće běše wón sej tehdy wědomy. Tola z burskej wolou, dowěru do mediciny a z Božej pomocu wón čezku krizu přetra a so wustrowi. Přeco zaso na tute wurjadne časy spominamy. Swójba a wěra běštej choremu krutej zepěrje, kiž wjedžeštej k polěpšenju strowotneho stawa.

Z perspektiwje nazhonjenja wšelakich ratarskich metodow ma Maks Chěžnik džensa sčehowace mēnjenje k industrializaciji ratarstwa: „Póda je čłowjekam přepodata, zo bychu žiwjenje zdžeržec mōhli. Płody zemje njesmědža so za druge zaměry, kaž dobyće energije abo polěpšenje přirody, znjewužiwać, tak doľho kaž na zemi hišće hłód a nuz knježitej. Wšo druge je hrěch na Božej stwórbje.“

Z tutym nastajenjom chce jubilar přichodnej generaciji posrědkować česćownosć před žiwjenjom a před Bohom. W swójbnym žiwjenju je jemu wosebje dorozumjenje mjez generacijemi wažne. Tež tu rěči jubilar z nazhonjenjom, wšako je stajnje we wjacegeneracijowej swójbje žiwy byt. Spomōžne zhromadne žiwjenje je móžne, hdyž wobchadžeja stari a młodzi mjez sobu na zakładě wěry, lubosće a nadžije.

Smy džakowni, zo směmy našeho lubeho jubilara mjez nami česćić. Bóh spožč jemu dale žohnowany žiwjenski puć a spomōžne skutkowanje w kruhu swójby kaž tež wjesneje a serbskej zhromadnosće.

dr. Arnošt Wirth

Serb ze zlotym rjapom

Hromadže z Janom St. – wón pochadžeše z Rachlowa pola Kulowa – nastupich w léče 1954 swój wolontariat pola Noweje doby, kotraž tehdy trójce wob tydžeń wuchadžeše. Jan wutra tam jenož štyri měsacy a woteńdže do služby kasernowane policije, ja pak wostach štyri léta.

Prěni čas staraše so wo naju mjeńši a jara hibičiwý čłowjek a dawaše namaj nadawki. Zwjetša dyrbjachmoj što wě kak dołhe rozprawy wo někajkich podawkach w Budyšinje a druhdže předželać a za wozjewjenje přihotować. Naju „kmótr“ potom wšitko pruwowaše, při čimž z kritiskimi přispomnjenjemi njelutowaše. A jeho kritika přeńdže do chwalby, hdyž běch někajki wostudy pamflet, w kotrymž so z wuchwalowanjom socialistiskeho žiwjenja mjerwješe, na krótku rozprawičku zmórať. Byrnjež mi hakle šesnaće lét było, bórže zwěsćich, zo je tónle muž wšo druge dyžli čłowjek, kiž k wšemu, štož so „wothorjeka“ postaja, jenož nyga, kaž to wjetšina činyješe. Spóznach, zo jedna so pola njeho wo kritikarja wobstajaceho systema, kiž politiske podawki husto z njewšědnym sarkazmom komentowaše.

Haj, tajki bě Pawoł Nalij byt!

Angažowany serbski „funkcionar“ zasađowaše so z cyłej wutrobu a zdžela z wul-

kim humorom za wšo serbske, šwikaše narodnu liwkosć a politiski oportunistu němskich šowinistow runje tak kaž serbskich mědlizarjow a ťazakow.

Bjez džiwa, zo so statna wěstota hižo jara zahe za njeho zajimowaše, běše džě wón wěsty čas w njelubowanej Juhosłowjanskej studowal a swoju sympatiju za juhosłowjanski model socializma njezajtajiť. Naposledk jeho 1961 zajachu a zwól-

niwa stronska justica jeho zasudži a na te wašnje jemu dalše skutkowanje mjez Serbami a za Serbow znjemóžni.

Po wjele, wjele létach zaso wo Pawole Naliju něšto styšach. Mějach činić z fararjom, kiž bě dwaceći lét blisko Oschatza farariť, a tón mi powědaše, zo mějachu tam w eforiji jara angažowaneho Serba, kiž je bohužel zemřel. „Ach haj, knjez Nalij, to bě jara wulka tragika!“

Před třiceći létami, 20. septembra 1976, zemřel serbski prócowar Pawoł Nalij.

Hinc Šofta

Pawoł Nalij w léče 1947 při swojej narěči jako nawoda Serbskeje młodžiny při položenju zakładneho kamjenja za Serbski dom w Budyšinje

Foto: archiv PB

Stare cyrkwinske knihi – ně, džakuju so!

W starych pismach čitać, w cyrkwinskih knihach hrjebać słuša k najlubšim zaběrám mojeho mandželskeho. Ja sej přeco myslach: To by bylo te poslednje, štož bych rady činiť. W zapróšenych knihach listować a so dračować ze zastarskim pismom – ně, k temu njebych dosć scěrpnosće měľa.

Možnosć, so swojemu hobbyje wěnować, so přeco namaka. Jako wuměnkar w Hbjelsku je mój muž zwěsćil, zo Hbjelšćanske cyrkwinske knihi nimaja žadyn register. Hnydom je započal na tym dželać. Dokelž wšak sym tež wuměnkarka a nimam hižo telko džela, pohladnych mandželskemu husćišo přez ramjo. Njetraješe dołho a poskičich jemu swoju pomoc. Što móžeš tam wšo nazhonić!

Hižo krćenska kniha je zajimawa. To so narodžištaj dwójnikaj a bohužel – tři dny pozdžišo zemřestaj. Tamny króc zemřel jenož jedyn z dwójnikow. Někotre žony porodžachu kóžde léto. Zdawna wšě džěci njewotrosćechu. Čim bóle so našemu časej bližiš, čim bóle woteběra smjertnosć džěci. Samo wo stawizniskich podawkach z knihow zhoniš. W časach wójny abo hłoda so mjenje džěci narodži. Raz so trójniki narodžichu. Hnydom chcych wědžec, hač su přežiwili. Haj, zwěsćich zwjeselena. Samo wo wjedrje zhoniš z krćenskeje knihi.

Raz w zažnym nalěcu dyrbjachu so džěci na farje wukřić, dokelž njebě móžno so přez sepje sněha do cyrkwy předobyć.

Jara zajimawa je tež kniha pačerskich džěci. Wot 1874 do 1892 su serbske konfirmacije wosebje zapisane. W šěsć z tutech lét bě wjac serbskich hač němskich konfirmandow, w dwěmaj létomaj běchu jenož němcy. Tehdy bě farske městno wakantne. Hač zastupjer serbsce njemóžeše? Abo bě jemu to přewjele džela? Nimo teho běštej hišće dvě dalšej léče bjez serbskich konfirmacijow. Příčiny za to njeznajemy.

Tež serbske kemše w Hbjelsku mějachu. Wot léta 1937 su tute dokładnje zapisane. Ale hižo 20. julija 1941 so poslednje serbske kemše swječachu – z džewjeć kemšerjemi.

Džiwnje je, zo namakaja so w někotrych létach krótko posudki pačerskich džěci. To je zajimawe, druhdy tež směšne. Wšelake wěcy to zhoniš; jedyn hólč na příklad dyrbeše dla padustwa dlěje do šule chodžić a bu tehodla pozdžišo konfirměrowany. Hdys a hdys namakaja so tež krótko přispomnjenja wo charakteru abo intelekće džěci. Na zbožo su knihi zezamkane a nic kóždemu přistupne! Wo jednym hólcu so praji, zo je dobrowólnje léto dlěje do šule chodžil. Što drje bych dzensniše džěci prajili, by-li jim to štó namjetowať?

Po jednotliwych posudkach namakaja so něšto lét hišće skupinske posudki, na příklad: „Wuraznje lěni a lózyski lětnik, hač na Hornjobrusčanow.“ Potom posudki přestachu. Kak drje bychmy my někotre z nětčišich lětnikow konfirmandow posudžowali?

Što pak je to? Konfirmacija w decembru! Bě to w léče 1945. Najprjedy sej myslach: Aha, wójnske šmjatki. Ale tež rukopis bě hinaši hač hewak. Při dalšim slědženju zwěsćichmoj, zo jedna so wo džěci přesydlencow. To je spóznać z městnow jich narodžnja. Tež farar je přesydlenc. Je pastyr ze swojimi „wowckami“ sobu čahnyť? A je je potom w decembru sam konfirměrowať? Farske městno bě wakantne, a tak zastaraše jemu cuzu Hbjelšćansku wosadu z přislušnymi wsami Jerchecy, Zubornica, Hornje Brusy a Borštka.

Zajimawe tež je, kak su superintendenca we wotstawkach někotrych lét zapiski kontrolowali. Prjedy zapisachu spody ťaćonsce „vidi“, pozdžišo němcsce „gesehen“.

W 134 létach bě jich dohromady 2 578 konfirmandow.

A tak stanu so po zdaću stare a suche knihi z knihami, kiž su poľne žiwjenja a stawiznow. Dyrbiš jenož zrozumić je „prawe“ čitać.

Ingrid Philipp

Cyrkwinski časopis z časa NDR

W rjedže „Arbeiten zur Kirchlichen Zeitgeschichte“ je njedawno, nalěto 2006, w Göttingenje jako zwjazk 43 nahladna monografija pod titlom „Evangelische Presse in der DDR“ wušla. Awtor je 34lětny dr. theol. Jens Buliš (Bulisch), w Hornjej Łužicy znaty jako wosadny farar w Smělnjej, Zemicach-Tumicach a Póckowach, kotryž serbske iniciatiwy w cyrkwinym žiwjenju a w mediach ze swojimi rěčnymi kmanosćemi aktiwnje podpěruje. Při nowej knize jedna so wo disertaciju teologa a historikarja, kotruž je po studiju na Lipsčanskej uniwersiće pod nawodom profesorow Kurta Nowaka a Günthera Wartenberga napisal.

Tema wobšěrneho džěla wo ewangeliskim nowinarstwje je cyrkwinski měsacnik „Die Zeichen der Zeit“, kiž mjez 1947 a 1998 pod tutym nadpismom w Ewangeliskim nakładnistwowym wustawje (EVA) we wuchodnym Berlinje wuchadžeše. (Potom bu z pismom „Lutherische Monatsschriften“ zjednoceny, mjeztym rěka „Zeitzeichen“ a słuša k Stuttgartskemu nakładnistwu.) „Die Zeichen der Zeit“, čitane předešlým wot fararjow a sobudželaćerjow cyrkwinskih zarjadnišćow, předstajachu ze svojim křesćanskim profilom wosebitosć mjez časopisami we Wuchodnej Němskej, byrnjež běchu kónc 1946 swoju licen-

cu wot Sowjetskeje wojserskeje administracije dóstali. W dobrych 40 lětach „realneho socializma“, wosebje w Ulbrichtowej erje 50tych a 60tych lět, tworjachu tež nowiny a časopisy woběju wulkeju cyrkwjow, kotrychž nakłady ženje njedosahachu, polo politiskich rozestajenjow. Buliš rozprawja dokładnje a nazornje wo dóńće jeničkeho ewangelsko-teologiskeho měsacnika, kotryž bě wot statnych censurewacnych instancow kaž Informaciski zarjad abo Nowinski zarjad při Ministerskej radže wotwisny. Na spočatku přiidže wjetšina awtorow ze Zapadneje Němskeje abo zapadneho džěla Berlina, we 80tych lětach zastupowaše šefredaktor Heinz Blauert potom zasadu „cyrkweje w socializmie“, při čimž ekumenisku ideju dale spěchowaše. Za serbskeho čitarja powučny je fakt, zo běše 1969 tež generalny superintendent za Delnju Łužicu, Günter Jacob (1906–1993), jako šefredaktor za „Die Zeichen der Zeit“ w diskusiji. Jeho kandidatura zwrěšći wšak na tym, zo zastawaše w Choćebuzu nawjedowacu funkciju za braniborsku cyrkej, redakcija časopisa pak sedžeše w Berlinje.

400 stron dołhe pojednanje, kotrež je dr. Buliš swojemu zaslužbnemu Lipsčanske mu učerjej prof. dr. dr. Kurtej Nowakej

Titulna strana knihi, spisaneje wot fararja dr. Jensa Buliša

(1942–2001) wěnowal, so wudospolnja z komentowanym zapisom wjace hač 600 wosobow, kotrež w ewangelskej cyrkwi NDR – w přem rjedže w uněrowanej cyrkwi – wliwapolne zastojnstwa wukonjachu. Lektura tutoho stenografiskeho registra cyrkwinskih „časowych stawiznow“ wuwoła pola zajimca zawěšće wšelakore dopomnjenja na dobu diktatury w druhej połojcy 20. lětstotka. **Dietrich Šofta**

Prispomnjenje: W „Lětopisu“ 1/2001 je so awtor knihi hižo nadrobnje z časopisom „Pomhaj Bóh“ na pozadku konfesionalnych nowinskih publikacijow w NDR zaběral.

Texaska profesorka slědži wo serbskich ewangelskich cyrkwjach

Architektka dr. Anat Geva, profesorka fakulty za architekturu při Texas A&M uniwersiće, wopyta lětsa w lěću Hornju a Delnju Łužicu, zo by tu studowała historiske wjesne cyrkwe ewangelskich Serbow.

Wo Serbach zhonila bě dr. Geva přeni kroć před něšto lětami, jako přepytowaše architekturu cyrkwjow imigrantow, kotřiž běchu w druhej połojcy 19. lětstotka ze sewjernih krajow Europy do južneho centralneho Texasa zapućowali. Wona dojdže sej do Serbina, zo by tam zeznała sydlišćo a sławnu cyrkej Serbow. Při tym so dale a bóle zahori za serbske stawizny a serbsku kulturu. W lěću 2002 poda so na studijnu jězbu do Južneje Awstralskeje a wopyta kónčinu wokoło Adelaide, hdžež přepytowaše a dokumentowaše wosom serbskich wjesnych cyrkwjow (bohužel so někotre z nich hižo jako Bože domy njewužiwa...). Dale wopyta dr. Geva tež Melbourne, hdžež zetka so z Gladys Koch a Johnom Noackom wot awstralskeho serbskeho towarstwa a přeslědži serbsku cyrkej we Westgarthtownje.

Njedawno spoči College of Architecture Research and Interdisciplinary Council profesorce Geva stipendij za studowanje wjesnych cyrkwjow Serbow w jich starej domiznje. Přepytowanje a dokumento-

wanje Łužiskich cyrkwjow zmóžni jej, swój slědžerski projekt wo Serbach w Němskej, Awstralskej a Texasu wudospolnić. Nětko móže přirunować, kajki wliw měješe originalna cyrkwinska architektura w Serbach na Bože domy, kotrež natwarichu sej serbscy wupućowarjo w svojich nowych sydlišćach za morjom. Wuslědky slědženjow maja so we wědomostnych přinoškach w USA wozjewić.

Dr. Anat Geva chce skladnosć wužić a so wšitkim přewšo přečelnym ludžom we Łužicy dżakować, kotřiž jeje slědženje podpěrowachu a jej pomhachu kopicu informacijow a datow nahromadzić. Při swojim přebywanju we Łužicy njezerna jenož charakteristiski raz twarjenjow, kotryž Serbja jako džěl kolektiwneho dopomnjeća sobu do dalokeje cuzby wzachu. Jej wuwědomichu so tež wulke prócowanja džzensnišich ludži wo zděrženje kultury a identity Serbow.

dr. Anat Geva

Foto: priwatne

Dr. Anat Geva při wuměrjenju cyrkwjow. Architektka z Texasa wopyta a přeslědži njedawno wjacore džesatki ewangelskich cyrkwjow w Hornjej a Delnej Łužicy, předešlým we wosadach, z kotrychž běchu w 19. lětstotku Serbja do Awstralskeje a Texasa wupućowali.

„A dyž ten wjecor pćišel jo ...“

Spominamy na Hanza Nepilu-Rowniskego (1.8.1766 – 20.6.1856)

Lětosu su to samo tši jogo žywieńske daty, hako nas pognuwaje zasej raz na njogo myslić. Na togo pisajucego pólburu z casa njewolności w Mužakowskem stawowem kněstwje. Mimo 240. narodnego a 150. smjertnego dnja da nawroći se tež to, až jo pćed rowno 200 lětami zasej natwarit swój zrozpadany rodny dom. To wěmy z Nepiloweje awtobiografije, džož pō słowje pisa: „Ta spa jo twarjona we tom lěće 1806 a na 21. juniusu jo była natwarjona.“

Jogo drjewjane twarjenje pōd jednym kryćom jo se až do džeńsa zachowało a dożywi we tom jubilejnym lěće wōzrodženje. Pō dospołnej rekonstrukciji cyłego dwōru změjo njedzela do Michała na kōńcu septembra swōjo wuswěćenje a tež wužognowanje. Do programa jubileja słuša rowno tak dwōjorěčna namša na „Nepilic dwōrje“. Tam pōcesći se naš slawny serbski wōsc tež hako wěriwy kćěsćijan a pisar wšakich nabožnych prjedowanjow aby traktatow. Jomu wěnowana jo tejerownosći muzejowa komorka, kōtraž se z boka towaristwa pćigotuju.

My se nadzějamy, až nam tež nowše slědzenske wuslědki něco wěcej swěćta do Nepiloweje familijoweje genezy pćinjese a z tym wōtmołwu na wōtworjone praśanje: „Cogodla jo se jogo nan Małuška, togo bratr Jakubik, wón sam pak Nepila měnowała a hako tajki w cerkwinskich knižkach zapisany?“ Nejskerzej njejo swōjo woprawdźite měno a tež narodny dzeń sam znał. Jogo žywieńjepis da zachopi se z dosć zašmjataneju sadu: „Ja som ten pōlbura

w Rownem Hanzo Nepila narodžony a we scěnicnych knižkach jo mōjo měno zapisane Hanzo Nepila w Rownem.“

Ale co płaće mēna! – Wóni se pćeměnje a zajdu kaž „Zynk a dym“, njejsu-lik za nimi dobre skutki tež duchnego razu. Na Hanza Nepila to pćitrjechi. Zacytajmy se toć raz do jogo pisanja!

„Glědajćo, kak te trajdy rjanje nam gōrjej rosćeje pō tych rjanych ćopłych dešćikach a to słuńčko zasej rjanje swěći a swōju ćopłotu wōt sebjō dawa na zemju a trajdu wogrěwa, až wōna rosćo ze swōjeju mōcu, se gōrjej pōzbiguju k tomu słuńčkōji. A ten wětr [te splicka] pogibuju a ten dešćik je wobchropuju, až wóni rjanje a cyste gōrjej rosćeje swōjomu wuzgrjawjenju a dopjelnjenju. A my je pōten pilnje a we wjeselosći džětamy a do našych brožnjow chowamy a se jich wjeselimy, až budžomy je tež zasej strowe wužywać z Bōžej gnady a zmilnosći.“

Jo, žytowe žni za chlěb! To drje jo bylo za togo gōlskego pōlbura tedym nejwějška gluka na zemi. Su se radžili, jo był za ten Bōžy dar jare džěkowny.

Pōten da jo bylo chylu kōńc togo tradanja pćece pćede žnjami. Ale wōtery raz jo „Bog ten wšogomocny Kněz ten kōrbik togo ćělnego žognowanja [tež jare] gōrjej scěnuł a pōten smy głodne byli wo tom čěžkem lěće ...“ Nadrobno a wobšyrnje wopisuju nam swōje trawmatiske dożywieńja z głodnego lěta 1770, džož jo hako džěćo gōrku łobodu a samo glinu jědt:

„A dyž ten dzeń zasej był jo a to słuńčko

Dwěsć lět stary Nepilic domske w Rownom do započatka lětušich wobnowjenskich džětow
Foto: R. Krawc

Roža Šenkarjowa

Dowěr se Boguju

*Wěrjece ho swōjich nuzach a styskach
lubemu Boguju dowěrje se.
W wjedrach a njewjedrach,
grimanjach, blyskach,
nuternje prose wo zwernowanje.*

*Jomu se z módlitwu pōrucyc comy,
dyž chōjdže spiwamy, pćez pōlo džomy.*

*Dym-tež raz njekrynjoš wroćo to semje,
wusknu na pōli a w zarodce wšo.
To, což jo narosło, klěknjo do zemje,
pō krupach rozbite, złamane jo.*

*Wěrjcy wōstanjo w wutrobje měry,
wěri, zo jomu jo stwōrićel zwěry.*

*Njetrjōba togodla w starosćach wōstać,
wěru a nadžēju do Boga ma.
Pći njom jo rada, bđžo wōtmołwu
dostać,
wudrogu z nuzy nam pokaza, da.*

*Čtož pomoc njewidźi, njewě to měno,
wōstaj se starosći, dowěr se jeno!*

*(Pō staremu pōlnemu spiwanju
z Rownego, 2006)*

rjanje a jasnje swěćilo jo, da jo mōja mać šła tu łobodu pytać a tergać, aby ju nama nawarila. Ale wōna jo pōzdže k tej wjeceri domoj pćišta a jare mało jeje pćinjesta. To jo było wšo wupytane a wutergane a wuzběrane. A dyž som to wōt njeje słyšať, da som šel tej glinje a som ju wopytať jěšć a som wōt njeje tajke małe mlince mjaćit a wōtkusowať. Tak gōrka hako ta łoboda była njejo, jeno tak wěcej jěra a wōstra a tajka kamyškata. Ale co som čěť, dyž we tom domje njejsom nic dobrego z wōlu k jědźi měł hako jeno tu kopicku glinu ... Ten głod jo todla jare zly!“

To su tajke sprawne słowa starego Nepilu, kiž nas džeńsa jěšći pognuje a wóni wōstanje głowny jogo zynk cas žywieńja. Tež hako wuměnkār njemožo se pćece chlěba najěšć. Ta nuza jo była wjelika a tych głodnych gubow wjele. Sam da jo na sedym džěći měł a jogo syn, ten gōspodar pō njom, jěšći wěcej. Wón sam pak jo hako jejnućke džěće doma gōrjej rosl, aby lěpjej prajone, cas nejgōršeje nuzy pćetrať.

Južon młody jo čěť togodla ze swōjeje gniskeje a ćmoweje gōle gōrjej k tomu słuńčkōju. Jenož wōt doma prec a na słužbu! Ale džo jo derjať hyn, dyž jo mēta wjes swōju kněsku wobgrodu? A jogo swěť jo był kaž mała kupa we tom „Stružnem bloće“. Do njogo jo młody někotre raze →

⇒ bólosnje panuť, dyž jo we tych „łomach“ pasť te kněske skót. Njebojaznje jo na wusoke bomy zalěžł, a dyž jo wót zwjercha naše wósadne wjeski widźel, jo se jomu „ten swět tam dołojkach jare gniski zda.“

Jogo zemski cas na tej małej pěskowatej kupje wósrjedź Stružneje góle jo wostał za njogo tež hako dorosćonego cłojeka čězka čelna robota. Jenož z wjelikeju procu jo se mogł wudrapać z nejwěkšeje nuzy, dyž jo nanowu lasytisku žywnosć na se brał. Jo musał z mótyku lěda wukopować, z wółami drjowo, glinu a rosne kamjenje wózyć aby sam domoj karować, zo by zanjerodžony dwór zasej natwaril a wšo spórjedzał ... „Bog ten Kněz jo był pći wšom pćipodla a jo mjo zwernował a wódził ...“ pisa pózděj we swóich dopomnjeńkach. Trošku wót zemje se pózwinuć pak se jomu hakle póradži, dyž jo stary we wuměnkarskej komorce chopil pisać a swójo žywnjenje a nabožne mysli rozpominać.

Kak jo na tajku mysl pćišeł? – Zawěsće na nastork tšećich. Jogo myslu su pietistiske. Snadž jo wón pćež jenu ze swóich džowkow – tej „Hejinej“ w Miłorazu da jo měł nejlepšy kontakt – zwisk do krejza pietistow namakał, kiž su pó Ochranowskem žywe byli a Bóžu lubosć we wěrnem kćěsćijaństwie pytali a prjedowali. W jogo njedawno hakle wót Hělčne B. Brijnen wózwajonych knigłach da móžomy cytać, až jo znejmjeńša jenu z Arndtowych

Drjeworytwa wot A. Kiekebusch: Serbscy kemšerjo do rańšeje Božej služby. Wobraz nasta wokoło 1880 před Slepjanskej cyrkwu.
Repro: Serbski muzej Choćebuz

„Knigłow wo wěrnem kćěsćijaństwie“, tu „Paradiz-zagrodku“, doma měł. Skrotka jo to tak naspomnił: „We tej Paradiz-zagrodce jo tajke rjane lazowanie, a to ja lazujom kuždy wjecor, dyž chwile mam ...“

Sam jo na 30 knigłow napisal, což my pak njederjali w džeńsajšnem zmysle słowa zrozmeć. Jenož pęc z nich su se zachowali: dwóje knigły nabožninskego raza, z ruku čišćane, a troje we wšednem pismje. Nejwěkšy džěl su jomu swódzěbne pó starem nałogu sobu do rowa dali, dyž su jogo – nejskerjej z fararjom Wjelanom – 90lětnego na starem kjerchobje wokoło Slěpjańskeje cerkwje pochowali. Za nich wšak jo była ta kopica napisaneje papjery jenož wóstudne grajkanje starego dziwnego cłojeka. We tom ležy wósobinska tragika Nepilowego žywnjenja. Ludže wokoło njogo, wósebjte te nejbliše doma, njejsu tomu rozměli, až jo wón stawnje pisał a tychtował. Za nich to njejo ženo džěto było, ale gnilenje. A gla togo su jomu tež klubu cynili:

„Tajki wjeliki šrajbar! Nic hako we swójeje rentkomorje sejdže pisa! Žeńske praje, zo by te papjorki dawno wšycke zgrabali a spalili! ... Tak mjo wójenom pódrježnja. Pó tebjte jěšći njeby chórman ze štyrymi kónimi papjerow dowozyć mogł!“

Ale nawopak jo pćišo! Naš serbski burski pisar z Rowneho njejo tež pó hundred a pěćdeset lětach jěšći zabyty. Za Nepilu, kiž jo jenož štyri zymy do šule chójdzil, zajimuje se pćecej jěšći wucone ludže: rěcyspytniki, historikarje, literaty, wuměłcy a žurnalisty. Wšycke z jogo rukopisow póceraje, we nich slědže a pó nich twórze. A pći nas w Rownem jo se založyło towaristwo „Nepilic dwór“, kiž co jogo derbstwo wardować a tak swóim a cuzym zasej zblížyc. Měnim, až jo tajki nowy zajim wubila pćedewšym jogo wěrna chronika

casa. Ale tež jogo rjana a bogata serbska rěc. Ta jo jěšći jadriwa a ludowa Slěpjańska. Serbska spisowacelka Marja Kubašec, kótraž jo se swój cas tež za Nepilu zajimowała, jo jogo rukopise pćirownata z jěšći „njewobdžětanym grubym kamjenjom.“ Na tajkem kamjenju pak jo mogła serbska literatura nastać a se dalej wuwijać.

Nepilowe serbske wulicowanje pak tež na drugi port wabi. Jo to tajka sprawna dušna spójedź teptanego cłojeka. Pisař se nam wuskjeržy, dyžlem tež grěšne cynjenje ludži wokoło se šwiga. Nihdy pak njejo jogo spójedź někajka wobskjeržba pćećiwu kněžym, tež nic dyž pisa wo casu nejgoršego wuklukowanja póđ Mužakowskim stawowym kněstwom. Nepila da jo był pobožny muž, cłojek čicheje mysl, kaž jo to raz Julius Eduard Wjelan, serbski dušypastyř w Slěpem, w jenej nabožnej pěśni wót swóich serbskich krajanow prajił. Nepila jo był jedyn z nich, a tak derjali tež my džeńša jogo napisane słowo zrozmeć. Wón jo był sprawny kćěsćijan, kiž jo kruće do Bóžej lubosći a zmilnosći wěrił a kótremuž jo se za njebiesami styskało:

„Mój Bóžo a mój Kněz, ja cu čí džěk a chwalbu dawać a k cesći rjane kěrliše spiwać tak dłuho, hako how žywy budu, a dyž twója wóla budžo a se čí budžo spódobac, da wezmi mjo gnadnje a zmilnje górzej do njebja, do twójego wěcnego domu, aby tebjto tam widźel wót woblica k woblicu we tom njewurjeknjonom wjeselu. ... Ach, mój Bóžo a mój Kněz, tam pći tebi jo to nejwuše wěcne žywnjenje a wěcna zbóžnosć we tom paradizu Bóžem. ... Togla lubuj joga mója duša a byđž jomu zwěrna woprawdže a módl se k njomu wobstajnje! Da wón budžo tebi tež tu złotu kronu togo wěcnego žywnjenja dać pó tej twójej wěrje a nadžej, a to jo zawěsće wěčno.“

Roža Šenkarjowa

200 lět Njepilic dom w Rownom

Program swjedženskich dnjow

Pjatk, 22. septembra

19.00 swjedženske zarjadowanje z prošenyimi hosćimi w stanje

Sobotu, 23. septembra

10.00 wotewrjenje burskich a rjemjeslniskich wikow
14.00 swjedženski čah
15.30 program džěci z pěstowarnjow w Rownom a Trjebinje, džěčaceho a młodžinskeho ansambła Slěpo a pólskeje folklorneje skupiny reje ze wšelakimi kulturnymi poskitkami w swjedženskim stanje

Njedzelu, 24. septembra

9.30 němsko-serbske kemše ze Slepjanskim fararjom Huthom a Serbskim superintendentom Malinkom
11.00 wiki z hudźbu, koncertom a pólskeje folklorneje skupiny
14.00 swjedženski program ze Slepjanskim folklornym ansambлом, Kantorkami, wjesnym dźiwadłom, WITAJ-šulerjemi a kwasnym čahom
18.00 čah ze smólnicami a šalmajowej kapaŭ

Spominanje na Hanu Guderjowu rodź. Hennersdorfec

(14.9.1916 – 24.2.2003)

Hana Guderjowa

kubło w Dažinje. Wosom džěci so do Hennersdorfec swójby narodźi. Dwě z nich zemřěštej hižo w džěćacej starobje, jedyn syn padny w druhej swětowej wójnje. Tak běchu po wójnje jenož hišće pječo zwostali. Bratr Awgust bě rězniski mišter w Bukecach, dwaj bratraj ratarrej w Dažinje. Hanina sotra Marga bě wójnska wudowa a so w druhim mandželstwjje wuda na Ericha Gědana z Krakec.

Hana Hennersdorfec wuda so 10. januara 1943 na Arnošta Guderja, narodźeného 28. nowembra 1914 w Kačej Korčmje pola Rakec. Wón bě tehdy wojak, přetož lětnik 1914 słušeše k tym lětnikam, kiž dyrbjachu wot přenjeho dnja wójny na frontu. Mnozy přińdžechu wo žiwjenje. Arnošt Guder wróci so 1946 z wójnskeje jatby domoj. Mandželskaj džělaštaj hromadže pola nana na Hennersdorfec statoku w Dažinje. 1954 kupištaj sej swójске kubło w Ebersdorfje pola Lubija. Tute steji swobodne na hórce, tak zo maš do wšěch stron rjany wuhlad. Lubijsku horu maš hnydom w susodstwjje, Kotmar, Wulku Stóńcu a tužiski hórski rječaz z Čornobohom a Rubježnym hrodom móžeš wšednje wobdźiwać. Wětrik duje ze wšěch stron. Ratar być, to rěka 365 dnjow wob lěto doma być a džělać. A to woznamjenja čezke džělo, přetož techniki po wójnje hišće dale žaneje njebě. 1960 přińdže potom kolektiwiwizacija – wosud wšěch burow w NDR.

Z mandželstwa wuńdžechu tři synojo: Andreas je farar w Dittelsdorfje pola Hirschfelde. Gottfried džělaše jako kowar a zamkar na prodrustwjje. Syn Johannes 24lětny w bliskosci staršiskeho domu smjertnje znjezboži. Hubjenje zawěscene wjezwu nakładneho awta jeho w Trabanće sedžo zarazy. Gottfried zapowědži wojsku službu a bu k 20 mėsacam jastwa zasudženy. Tónle čas wotsedža w Drježdžanach w centrali statneje wěstoty na Budyskej dróze. Na pohrěbje swojeho bratra smědžeše so pod krutym dohladom wobdžělić.

Hana Guderjowa bě z cyłej wutrobu

Serbowka. Na foće widžimy ju z jeje sotru w holčacej skupinje Poršiskeho Sokoła, na dalším w rjanej serbskej ewangelskej drasće. Tež jeje mandželski bě Serb. Wón zemřě 20. januara 1982 po operaciji.

Na tutech čezkich swójbných podeńdženjach je Hana Guderjowa čezko njesta. Strowotnje měješe so bėdžić z reumu.

1986 woženi so jeje syn Gottfried z našej dzowku Margit. Wobaj měještaj dobry poměr k njej. Hana Guderjowa bydleše na wuměnk w hornim poschodže domskeho. Wottam přewidža dwór a blisku dróhu wot Lubija do Žitawy. Swoju domjacnosć chcyše sej sama wobstarać. To so jej tež poradži hač krótko do smjerće. Wosebje so přeco

wjeseleše přez wopyty swojich dohromady šěsć wnučkow a dweju prawnučkow. Měješe přeco derje wutepjenu stwu, něšto ke chłóšćenju a jenički telewizor w domje. Hdyž běchmy w Ebersdorfje na wopyće, bě jej stajnje wulka radosć, zo móžeše z nami serbsce rěčeć. Rady je čitała naš Pomhaj Bóh a Serbsku protyku. Ochranowske hesla a wjacore křescánske časopisy běchu jeje lektura.

W poslednim žiwjenskim lěće bě dale a bóle na pomoc pokazana. Jeje swójbni so wo nju starachu. 24. februara 2003 so jeje zemski puć skónči. Wona wotpočuje na Lubijskim kěrchowje pódlu swojeho mandželskeho a syna. **Kurt Latka**

Hana Guderjowa rodź. Hennersdorfec (naprawo) ze serbskimi přećelkomi w młodych lětach

Fota: priwatne

Hana Guderjowa rodź. Hennersdorfec z Přiwcic wokoło lěta 1928 w holčacej skupinje Poršiskeho Sokoła (srjedźny rynek cyłe naprawo), předku druha wotprawa jeje sotra Marga

Spominanje na Měranku Lešawic-Wirthowu

(14.9.1906 – 4.7.1977)

Měranka Lešawic jako 21lětna młoda holca w Drježdžanach 1927

Před sto lětami bě so 14. požnjenca w Drježdžanach Měranka Lešawic narodziła. Jeje nan pochadžeše z Džiwoćic, małeje wsy w Hodžijskej wosadze, a mać z Droždžija. Runja druhim młodym Łužičanam běštaj w stolicy Sakskeje džěłowe městno namakałoj, so zeznałoj a woženiołoj. Měranka bě jeju najmłódše džěčo. Kaž hižo staršej tak bě tež wona pozdžišo jako młoda holca wopytowarka serbskeho towarstwa Hromadnik. Na zhromadźiznach a swjedzenjach zezna so z dalšimi Serbami, zajimowaše so za serbske prašenja a stawizny, za serbsku kulturu, a to wosebje za naše ludowe reje. Pućujo po Łužicy wona tute hromadžeše a popisowaše. Z Bjarnatom Krawcom

wuda potom knihu „Wjerć mje pola herca“.

Serbske žiwjenje w němskej wokolinje wjedžeše k rozsudej, so do Prahi na wukublanje jako pěstowarka podać. Dokelž pak po wuspěšnym pruwowanju we Łužicy wotpowědne městno njenamaka, džěše wona na krótki čas do Pólskeje a wopyta w Gnjeznje (Gnesen) ludowu uniwersitu. W žnjencu 1931 so Korla Wirth, serbski bur w Cokowje, z njej woženi. Tam w mjeztym němskej wokolinje wosta Wirthec swójba z džowku Hanku, přichodnym synom a wnučkami serbska.

Wopytowarjo přerich serbskich cyrkwinskih a kubtanskih dnjow so snano hišće na Měranku Wirthowu, tutu swěrnú ewangelsku Serbowku, dopominaja. W dobrej serbsčinje je wona wo wuznamnych Serbach přednošowala, k heslam cyrkwinskeho dnja je swoje mysle a nazhonjenja podawała. Čitanje nabožneje literatury, rozmołwy wo wěrje, wopyt Božej služby a pobožne žiwjenje běchu jej wažne. Tak bě we Wirthec swójbje njedžela woprawdže džerń, na kotrymž so jenož to najnužniše džěłaše – tajka prawa njedžela!

Wjelestronske zajimy a kmanosće Měranki Wirthoweje wjedžechu k wjele přećelskim počaham. Wona listowaše ze znatymi w tu- a wukraju. Njeběchu to jenož krótkke postrowy, ale wobšěrne wosobinske listy. Wopytujo serbske cyrkwinske dny a druhe serbske swjedzenje přenocowachu husto hosćo z Čěskeje, Słowakskeje abo Pólskeje pola Wirthec w Cokowje.

Tež we wójnje knježeše wulka hospodliwosc na Wirthec kuble. Wospjet běše znaty slawist prof. Vasmer z Berlina na dowolu. Při wšěm džěle w domjacnosći, w zahrodze, na polach a w hródzi, kotrež burowka – něhdyša wulkoměščanka –

wukonješe, měješe wona stajnje chwile za hosći a zajimowaše so za jich žiwjenje a starosće. Hromadže přemyslowachu kritisce wo politice.

Naše džěci a wnučki su pola ćety a wuja na kuble zajimawe prózdny a swójbne swjedzenje dožiwili, tak kaž my něhdy pola wowki a džěda. Njezapomnite su nam Cokowske kermuše. Nichtó njechaše tute zeńdženja wulkeje swójby skomdźić!

Hdyž so w jutrowniku 1945 surowa wójna Łužicy bližeše a my Rakecy wopušćić dyrbjachmy, wědzachmy, zo směmy do Cokowa ćeknyć. Tuta wěstosc wolóži nam, naš dom wopušćić a so tak nic do njewěstoscě podać. W tutej wotležanej wjesce bě hižo wjele přiwuznych a znatych z Budyšina schow namakało. My tam wostachmy a wróćichmy so hakle, hdyž běštej doma žiwjenje a přežiwjenje zaso někak móžnej.

Mandželskej Korla a Měranka Wirthec 1969 před pomnikom Choplna w Żelazowej Woli pola Warszawy

Tež w Hušćanskej wosadze Měranka Wirthowa nadawki přewza. Tak fararjej Bauerej předowanja do serbsčiny a serbske nastawki do němčiny přeložowaše. Cyrkwinsku pokladnicu měješe na starosći. Hdyž na poslednim dnju swojeho žiwjenja wobličenje zhotowi, bě wšitko hač na jedyn pjenježk w porjadku. Po dołhim pytanju skónčnje zmylk namaka a spokojena džěše po połnocy do łoža. Po krótkej chwili Bóh našu ćetu do wěčnosće wotwoła.

Na pohrjebje pytnychmy, kak sej Serbja a Němcy, ewangelscy a katolsky wěriwi njeboćičku wažachu. My přiwuzni spominamy džakownje na wšu jeje pomoc w časach nuzy. Wona bě džěl našeje swójby.

Křiž ze serbskim napismom při rowje na pohrjebnišću w Husce dopomina na Měranku Wirthowu a jeje mandželskeho Korlu.

Marja Herrmannowa

Wopytowarjo 1963 na Wirthec kuble w Cokowje, přědku druha wotlěwa Měranka Wirthowa, naprawo za njej jeje mandželski Korla Wirth

Fota: prywatne

Istanbulske impresije

Štyri mjena města

Istanbul, Bycanc, Konstantinopel, Carihrad – telko mjenow ma wone wulkoměsto, kotrež wupřestrěwa so přez dwaj kontinentaj. Džěleny přez Bosporus, kotryž wjaz Marmarske z Čornym morjom, tworí město žiwy most mjez Aziskej a Europu, orientom a okcidentom. Kóžde ze štyrjoch mjenow pokazuje na wosebity stawizniski wotrězk. Załožiło je so město w léce 330 na strategisce dobrym městnje, na kotrymž bě hižo stary namórski lud Grjekow wikowanske město Bycanton založil.

Konstantin Wulki, wony kejžor, kotryž bě 313 křesćanstwo jako statnu nabožinu dowolił a pozdžišo zaměrnje spěchował, chcyše sej nowu stolicu romskeho mócnarstwa twarić, kotraž bě strategisce wažnemu wuchodej bliša hač Rom. Mjenowaše nowu metropolu po sebi: Konstantin Polis – Město Konstantina.

Bycanc rěkach městu po džělenju do zapadneho a wuchodneho romskeho kejžorstwa. Dokelž bě we wuchodoromskim mócnarstwje grjekščina z hłownej rěču a rozkory z „łaćonskim mócnarstwom“ stajnje přiběrachu, wužiwaše so radšo wot stareho grjekskeho pomjenowanja Bycanton wotwodžene mjeno Bycanc.

Słowjenjo, kotřiž w bliskosci města sydlaču a jeho pychu wobdźiwachu, mjenowachu město jednorje Carigrad – Město kejžora (carja). Tež džensa hišće slyšiš hdys a hdys tute pomjenowanje za město, kotrymž Turkojo Istanbul rěkaja. W léce 1453 bě so wuznamna stolica doskónčnje wot muslimow přewzała, z čimž je tež bycantiniske mócnarstwo padnyło.

Najwjetše město Turkowskeje

Ze wšitkich tutech wšelakich časow móžeš w Istanbulu twarske swědky namakać: wot

Slawna Hagia Sophia („Swjata mudrosć“) je hoberske, nimale poldra tysac lět stare twarjenje. Natwarjena bu w léce 537 jako cyrkej, pjeć lětstotkow bě mošeja, wot lěta 1932 je muzej.

akwedukta antiskeho časa přez wuznamne cyrkwyje a parne kupjele hač k wysokodomam, kotrež móžeja so bjezdwěla z druhimi po cyłym swěće natwarjenymi měrić. Istanbul je ze swojimi oficialnje 15 mio. wobydlerjemi najwjetše město Turkowskeje.

W starym džělu města pak njewidžiš žane z tutech hoberskich nowotwarow, tam dominuja woda a mošeje ze swojimi šwižnymi minaretami. Woda – to stej Bosporus a Złoty rók, na kotrymajž knježi čite žiwjenje: łódže-taksije, wulke nakładne a turistiske łódže, přewozne łódže, prywatne jachty, rybarjo ... Přihladaš-li tutej mjerweńcy, so džiwaš nad wušiknosću kapitánow, zo so přeco zaso zražce wuhibnu. Woda – to woznamjenja tež ryby, raki a zakłapnicy. Tute mórske chłóšćenki móžeš

sej hnydom wot rybarskich čolmow abo na wosebitych wikach kupić. Wikowarsku wušiknosć krajanow zeznaješ, hdyž sej čerstwje spráženu rybu kupiš: Či jedni wudža, druzy praža, třeci wołaja za kupcami, dalši piskaja na někajkim instrumencie a hišće dalši předawaja wšěm turkowski čaj.

Zo sy z jednej nohu hižo w orienće, pytnješ wosebje na hoberskich bazarach. Přewšo pisany je wuběrk, poskićuja so korjeniny, zela, twarožki, worjechi, přeslódke slódkosće, pláty, přestrjency, sudobja ... Wšudže wołaja, kóždy předawa najtuńše a najlěpše twory, wšudže so wurěčuja wo płaćiznach, slyšiš wšě móžne rěče, hołk a tołk knježitej, běhanje a suwanje nic jenož domoródných, ale tež turistow, tak zo druhdy njewěš, hač tutón orientalski hermanek ekstra za pućowarjow z cyłego swěta njeinscenuja.

Čile žiwjenje w mošejach

Hižo naspomnjene mošeje pak čí njenadpadnu jenož optisce, ale tež akustisce. Pjeć razow wšědnje woła so z minareta k modlitwje – tuž pjeć razow wob dzeń cyłe město ze za naše wuší njezwučenym spěwanjom rži. W přirunanju ze stajnje trochu čmowymi prawostawnymi cyrkwyjemi su wulke mošeje přez wjele woknow a jasne, jenož mustrowane wumolwanje jara swětle. Mobilijar scyła žadyn nimaja. Dospołnje z přestrjencom wukładžene, skutkuja jara přecelnje.

Wotewrjene su mošeje za kóždeho, tež hdyž chceš so na modlitwje wobdžělić. Před zachodom sej kóždy črjuje, wěriwi so hišće myja. Nutřka je mošeja potom ⇨

Njeličomne mošeje maš w Istanbulu. Jednu z najwjetšich namakaš při brjoze Złoteho roha. Přez njón wjedže dwuposchodowy most – horjeka je dróha, deleka su wobchody.

Wudźerjo při Bosporusu, w pozadku něhdyša Italska štwórc stareho města

⇒ do třoch dželow džělena: hłowny za muži, zadni za žony a srjedźny za njemuslimow. Wjele ludźi přetornje k modlerskim časam džěło a chwata do mošeje, widžiš tam managera pódla twarskeho džělačerja. Kážda modlitwa wobsteji ze zhromadneho a priwatneho džěla. Wjetšina ludźi po modlitwje zaso na džělo chwata, někotři pak wostanu a čitaja w koranje abo rozmołwjeja so z přečelemi, tak zo je stajnje žiwjenje w mošeji. K wulkim, wot sultanow natwarjenym mošejam slušeja hišće wosadne a socialne twarjenja, kotrež tworja dwór, w kotrehož srjedźišću namakaš hustodosć studnju.

Slawna Hagia Sophia

Twarjenje, na kotrymž wotblyšćuje so stajnje so wjerćace koło časow, je slawna Hagia Sophia. Hdyž so cyrkej w lěće 537 dotwari, zawoła kejžor Justinian w swojej zahoritosći, zo Salomonowa swjatnica njeje móhla rjeńša być. Konstrukcija kupolow je ludźi tak jimata, zo so z tuteho časa kážda prawostawna cyrkej z kupolemi twari. Tež architektura mošejow z kupolemi zloža so na „Swjatu Sofiju“. Nutřka so cyrkej z luteho zlota jenož tak frinkoleše: złote mozaiki, złote swěčniki, złote litur-

giske sudobja; stołpy a špundowanje pak běchu z marmora. W cyrkwi samej služeše wjace hač 600 měšnikow. Bohužel pak so hižo wjele jeje pychi za čas wobrazytamarstwa w 9. lěstotku a přez křižerjow w lěće 1204 zniči. Poslednje złote mozaiki wotwzachu potom muslimojo, kotřiž sčinichu z cyrkwy mošeju. W lěće 1932 so pod Atatürkom mošeja zawrě, w njej zarjadowa so muzej. Džensa widžiš w „Swjatej mudrosći“ – tak posłowny přeložk „Hagije Sophije“ – někotre zawostajenstwa muslimow, ale tež něšto mało zaso wotkrytych mozaikow z křescanskeho časa.

Wjele zajimawostkow

Zajimawostkow je w měsće hišće wjele wjace. Tak čuješ so na přikład kaž w Italskej, hdyž přez něhdyšu štwórc překupcow z Genuy a Venediga chodžiš. Kážde wobhladowanje městow pak napina, a tak drje je najlěpje, hdyž při šalce turkowskeho čaja – pija tam mjenujcy wjace čaja hač kofeja – a wšelakich orientalskich sfódkosćach žiwjenju města přihladuješ abo so w parnej kupjeli wočerstiš, w myslach hišće raz po lěstotkach pućujo, kotrež su tak jónkrótne slědy w Istanbulu zawostajili.

Lubina Malinkec

Muslimiske pohrjebnišćo při mošeji w starym měsće Istanbula

Fota: L. Malinkec

Polemika abo realita?

Tute chutne prašenje zwurazni dopis fararja n. w. Klause Lischewskeho z Wětošowa na braniborski tydźenik „die Kirche“ (hlej PB 8/2006, str. 12). Jako nazhonity dušepastyr je tam swoju krajnu cyrkej kritizował. Widžu pak w jeho přinošku nic jenož polemiku, ale chutnu realitu. Njebě runje ewangelska cyrkej w Braniborskej z pućubarjom najsurowišeje germanizacije a asimilacije mjez delnjołužiskimi Serbami? Njetrjebamy dołho w stawiznach 18. a 19. lěstotka pytać za přikładami, zo bě serbsčina ze stron braniborskeje cyrkwy zacpěta a zo běchu serbske dušepastyrskie aktiwity počezene.

Mamy so jeniče mnohim zmužitym delnjoserbskim duchownym džakować. Woni wostachu z aktiwymi nošerjami serbskeho narodneho a nabožneho ducha. Najlěpši dopokaz je nam džělawosć Mašicy Serbskeje.

Ale rany, kiž so delnjoserbskim wosadam nabichu, běchu čežke. Cyrkwi so znjemožni so stać z narodnym iniciatorom. Wjetše běchu škody hišće na dušepastyrskim polu. Džěl wjesneje ludnosće so cyrkwinskeho žiwjenja wzda a so wot cyrkwy wotcuzbni. Čas industrializacije Delnju Łužicu w 19. a 20. lěstotku dospołnje změní. Mnohe serbske wsy a tež cyrkwy so wotbagrowachu. K tomu přińdžechu towaršnosne změny po 1945 a z nimi demografiske změny ze zasydlenjom mnohich čěkancow z narańšeje Němskeje. Zemja ryčerkubłow bu na přikaz sowjetskich wojskiskich organow najprjedy čěkancam přepodata, hakle potom dóstachu ju domorodni małoratarjo abo ratarscy džělačerjo. Tež to rubi posledni zbytk narodneje a nabožneje substancy delnjołužiskich wsow.

Po 1990 nasta nowy fenomen: fluktucija, kiž pak njeje jenož w delnjołužiskich wsach doma, ně, runje tak we wsach, kiž běchu něhdy rjap serbowstwa, mjez Kamjencom, Budyšinom a Kulowom. Młodžina wotpućowa dla wysokeje bjezdžělnosće do zapadnych krajow našeje republiki. Tak so někotražkuli narodna a nabožna nadžija zhubi.

Razne prašenje pak je: Spoznaje braniborska cyrkej (džensa zjednocena z cyrkwu přjedawšeje pruskeje Hornjeje Łužicy) znamjenja časa? Su za nju Serbja w Delnjej Łužicy jenož wěriwi w svojich wosadach abo připóznawa wona jich jako narodnu mjeńšinu, kiž ma prawo na porjadne dušepastyrskie zastaranje w swojej maćerščinje, kiž ma prawo na duchownych, kiž serbsku řeč wobkneža? Tute prašenja je cyrkej w zaštosći tež w času socializma zanjechała. Přikladow za to je dosć. Tohodla njeje přinošk fararja Lischewskeho polemika, ně, wón je wěcowna namołwa na wjednistwo braniborskeje cyrkwy w zajimje našich ewangelskich Delnjoserbow.

Křescan Buk, Drježdžany

Powěšće

Budyšin. Při turnusowym přepruwowanju zwonow Michałskeje cyrkwyje w juniju zwěsčiču fachowcy, zo je srjedźny zwón dwójce puknjeny. Zwony Michałskeje cyrkwyje su nowe, late hakle po přewroće w léće 1991 a poswjećene 1992. Wšitke tři zwony maja tež serbske napismo. Čehodla je so srjedźny zwón puknył, njeje datol znate. Fachowcy hišće za přičinami slědža.

Poznań. Pólski ewangelski časopis „Słowo i myśl“, kiž každy druhí měsac w Poznaniu wuchadźa, wozjewi w swojim třecim lětušim čisle nastawk wo něhdyšim Hušćanskim fararju Janu Palerju (1911–1999). Přinošk pod napismom „Wrocławskie epizody ks. Jana Palera“ je napisal dohololny přečel Serbow prof. dr. habil. Krzysztof R. Mazurski z Wróclawja. Na zakładze wšelakich serbskich wozjewjenjow, spisanych před lětami wot Trudle Malinkoweje, Manfreda Laduša a Gerata Lazarja, předstaji awtor žiwjenje a skutkowanje fararja Palerja. Jara pak wobžaruje, zo njeje hižo možno zhonić nadrobnošće wo studentskim času Jana Palerja we Wróclawju, wo jeho tamnišich nazhonjenjach a słowjanskich zwiskach.

Drježdźany. K nowemu šulskemu lětu 2006/07 załoži so w Sakskej pjeć nowych ewangelskich šulow: gymnazij w Tharandće, srjedźnej šuli w Drježdźanach a Schneebergu a zakładnej šuli w Meerane a we Wilkau-Haßlauje.

Wojerecy. Njedzeli, 24. septembra, zapokaza so ze swjedženskiemi kemšemi w tudyšej Janskej cyrkwi farar Heinrich Koch jako nowy superintendent Wojerowskeho wokrjesa a zdobom jako nowy farar Janskeje wosady. Wón nastupi naslědnistwo superintendenta Friedhardta Vogela, kotryž bě so lětsa nalěto na wuměnk podał. Farar Koch skutkowaše dotal jako duchowny w Klětnjanskej wosadze.

Zhorjelc. Třeća sakska krajna wustajeńca zarjaduje so w léće 2010 pod temu „Via Regia“ w Zhorjelcu. Tole wobzamkny sakske knjezerstwo 18. julija w Drježdźanach. „Via

Regia“ („Kralowska dróha“) bě něhdy najwážniša wikowanska dróha Europy. W srjedźowěku putnikowachu po njej tež křesćenjo z Kijewa do Santiago de Compostela k rowej Jezusoweho wučomnika Jakuba. Dotal je Sakska dvě krajnej wustajeńcy wuhotowala: 1998 „Čas a wěčnosť“ w Pančicach-Kukowje a 2004 „Wěra a móc“ w Torgauje.

Dary

W juliju je so darilo za Pomhaj Bóh 50 eurow a za pomnik fararja Warichiusa w Hodźiju 100 eurow. Kolekta serbskeho cyrkwinskeho dnja w Hodźiju wunjese dohromady 1625,76 eurow. Bóh žohnuj dary a darićelow.

Spominamy

Před 75 lětami, 26.9.1931, zemrě w Budestecach farar **Moric Domaška**. Wón bě so 1862 na Nosačanskej farje jako syn fararja Michała Domaški a jeho mandželskeje Hany rodź. Wjelic, burskeje džowki ze Šekec, narodźił. Nan bě bliski přečel fararja Imiša a w Serbach znaty narodowc, pěsnjer a kěrlušer. Z wosom bratrami a sotrami watrosće Moric Domaška w serbskim a pobožnym duchu. Po wjesnej ludowej šuli wopyta najprjedy wučerski seminar w Lubiju a džětaše něšto lět jako domjacy wučer na knježim dworje we Wujerju. Ze 26 lětami započa w Lipsku teologiju studować a skutkowaše potom w třoch serbskich wosadach: jako diakon w Ketlicach a Hodźiju a wot lěta 1902 do 1929 jako farar w Budestecach. Moric Domaška bě čas žiwjenja aktiwny w serbskich towarstwach: jako seminarist w „Žiwje“ w Lubiju, jako student w „Sorabiji“ w Lipsku, jako duchowny w Maćicy Serbskej. Na jeho iniciatiwu zarjadowachu so w Budestecach serbske swójbne wječorki a załoži so 1911 towarstwo „Lubin“, kotrehož duša farar Domaška čas žiwjenja wosta. Skutkowaše tež w serbskim pisowstwie, jako diakon w Hodźiju podpěrowaše tamnišeho fararja Jana Křižana při wudawanju Misionskeho Posola. Moric Domaška bě daleko přez mjezy swojeje wosady woblubowany swjedženski přečel a řečnik. Dlje hač 25 lět bě wodžer serbskich kemšow w Drježdźanach. 1925 powoľachu jeho za přenjeho serbskeho wyšeho fararja. Z tym bě zdobom synodala a wodžacy duchowny ewangelskich Serbow w Sakskej, nawjedowaše serbski přečelarski seminar a serbsku duchownsku konferencu. Chorosće dla dyrbeše so 1929 na wuměnk podač a wšitke wosadne a serbske zastojnstwa zložić. Dvě léće pozdžišo wón zemrě.

Přepróšujemy

03.09. 12. njedzela po swjatej Trojicy
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinje w Michałskej z kemšemi za džěć (sup. Malink)

- 12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (sup. Malink)
- 10.09. 13. njedzela po swjatej Trojicy**
10.00 němsko-serbske kemše we Wětošowje (farar Lischewsky a přečel Frahnaw)
14.00 němsko-serbske kemše w Korjenju k poswjećanju pomnika za fararja Jana Bogumiła Fabriciusa (superintendentka Asmus, farar Hupac a přečel Frahnaw)
- 16.09. sobota**
15.00 ekumeniske wosadne popoždnje w Drježdźanach w cyrkwi swj. Jozefa (sup. Malink)
17.00 nutrnosť we Wuježku pola Bukec k zahajenju dworoweho swjedženja (farar dr. Buliš)
- 17.09. 14. njedzela po swjatej Trojicy**
10.00 kemše z Božim wotkazanjom w Budyšinju (sup. Malink)
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (farar dr. Buliš)
14.30 wosadne popoždnje w Slepom
- 24.09. 15. njedzela po swjatej Trojicy**
09.30 němsko-serbske kemše w Rownom k poswjećanju wobnowjeneho Njepiloweho domu (farar Huth, sup. Malink)
- 25.09. póněžela**
15.00 wosadne popoždnje w Malešecach (sup. Malink)
- 26.09. wutora**
19.30 bibliski kruh w Budyšinje na Michałskej farje (sup. Malink)
- 27.09. srjeda**
14.00 wosadne popoždnje w Minakale (sup. Malink)
- 30.09. sobota**
14.00 kemše z Božim wotkazanjom we Wojerecach (sup. Malink), po tym zetkanje w Lutherowym domje
- 01.10. 16. njedzela po swjatej Trojicy**
10.00 kemše w Budyšinje w Michałskej z kemšemi za džěć (sup. Malink)
12.00 nutrnosť w serbskim rozhłosu (sup. Malink)

Pomhaj Bóh
časopis ewangelskich Serbow
ISSN 0032-4132

Wudawaćelej: Serbski wosadny zwjazk, Serbski kěrchow/Wendischer Kirchhof 1, 02625 Budyšin/Bautzen; Serbske ewangelske towarstwo z.t., Privatny puć/Privatweg 21, 02625 Budyšin/Bautzen
Zamołwita redaktorka: Trudla Malinkowa, Goethowa/Goethestraße 40, 02625 Budyšin/Bautzen (tel./fax: 0 35 91/60 07 11, e-mail: PomhajBoh@gmx.de)
Čiše: MAXROI Graphics GmbH, Zhorjelc
Postvertriebsnummer: F 13145

Zhotowjenje a rozšěrjenje: Ludowe nakładnistwo Domowina, Tuchmacherstr. 27, 02625 Bautzen

Přinoški a dary: Serbske ewangelske towarstwo, Konto-Nr. 1 000 083 167, Kreissparkasse Bautzen, BLZ 855 500 00

Pomhaj Bóh wuchadźa měsacnje. Spěchuje so wot Załožby za serbski lud. Lětny abonement plaći 8 €.